

RAAP-NOTITIE 1759

Plangebied Nieuwe Dijk te Lemmer

Gemeente Lemsterland

**Archeologisch vooronderzoek: een bureau- en
inventariserend veldonderzoek**

Colofon

Opdrachtgever: Residence De Wildeman B.V., dhr. Goudberg

Titel: Plangebied Nieuwe Dijk te Lemmer, gemeente Lemsterland; archeologisch
vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek

Status: eindversie

Datum: juli 2006

Auteur: *drs. H.W. Veenstra*

Projectcode: LEND

Bestandsnaam: N01759-LEND.doc

Projectleider: drs. H.W. Veenstra

Projectmedewerkers: dr. G. Aalbersberg & T.M. Perger

ARCHIS-vondstmeldingsnummer: 402960

ARCHIS-waarnemingsnummer: nog niet toegekend

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer/CIS-code: 17983

Autorisatie: drs. T.J. ten Anscher

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

telefoon: 020-463 4848

Zeeburgerdijk 54

telefax: 020-463 4949

1094 AE Amsterdam

E-mail: raap@raap.nl

Postbus 1347

1000 BH Amsterdam

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2006

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

1 Inleiding

Algemeen

- *opdrachtgever*: Residence De Wildeman B.V., dhr. Goudberg
- *aanleiding onderzoek*: geplande nieuwbouw
- *datum uitvoering veldwerk*: 10 juli 2006
- *lokale omstandigheden die van invloed zijn geweest op het onderzoek*: het niet bebouwde deel van het plangebied is geplaveid met niet eenvoudig te verwijderen tegels. Dit in tegenstelling tot wat tijdens telefonisch overleg met de opdrachtgever is besproken. Daarnaast bevindt zich onder het plaveisel een laag opgebrachte grond die sterk puinhoudend is, hetgeen het booronderzoek verder bemoeilijkt heeft.

Locatiegegevens

- *plangebied*: Residence De Wildeman aan de Schulpen nr. 6 te Lemmer. Als gevolg van bebouwing kon het noordelijke deel (hotel/restaurant) en het zuidwestelijke deel (garageboxen) niet middels booronderzoek onderzocht worden.
- *gemeente*: Lemsterland
- *provincie*: Fryslân
- *kaartblad topografische kaart Nederland 1:25.000*: 15F
- *plangebied in gebruik als*: bebouwd gebied en met tegels geplaveid parkeerterrein.
- *oppervlakte plangebied*: 0,15 ha
- *centrumcoördinaten (X/Y)*: 176.750/539.650

Onderzoeksvragen

Wat is de mate van verstoring van de bodemopbouw in het plangebied en zijn daarin aanwijzingen aanwezig voor archeologische resten?

Het onderzoek is uitgevoerd volgens de hiervoor geldende normen en richtlijnen die zijn vastgelegd in het Handboek ROB-specificaties (Brinkkemper e.a., 1998). RAAP Archeologisch Adviesbureau en de door RAAP toegepaste procedures zijn goedgekeurd door het College voor de Archeologische Kwaliteit (CvAK), de instelling die het beheer heeft over de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) en die valt onder de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; <http://www.sikb.nl>). Zie tabel 1 voor de dateringen van de in deze notitie genoemde archeologische perioden.

2 Bureauonderzoek

Archeologische gegevens

- *archeologische verwachting*: volgens de FAMKE (Friese Archeologische Monumenten Kaart Extra) is voor het plangebied voor de periode Steentijd-Bronstijd geen onderzoek noodzakelijk en voor de periode IJzertijd-Middeleeuwen geldt dat er moet worden gestreefd naar behoud. In dit geval betekent dit dat er een intensief (waardierend) booronderzoek moet worden uitgevoerd. Hierop toetst de provincie uw plan.
- *ARCHIS-waarnemingen en -vondstmeldingen (nationaal Archeologisch Informatie Systeem)*:
 - in plangebied: ARCHIS-monumentnr. 15018; het plangebied maakt deel uit van de historische dorpskern van Lemmer die dateert uit de periode Late Middeleeuwen-Nieuwe tijd (1050- 1950 na Chr.) en een hoge archeologische waarde heeft.
 - in de directe nabijheid (< 300 m): geen

Historische gegevens

Volgens historische kaarten (vanaf eind 17e eeuw) maakt het plangebied deel uit van een dorpsgebied. Het noordelijke deel staat als bebouwd gebied aangegeven (Schotanus à Sterringa, 1718; Eekhoff, 1852; Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1991; Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1992).

Bodemkundige gegevens

Volgens de bodemkaart maakt het plangebied deel uit van de bebouwde kom en is daarom niet gekarteerd (Stiboka, 1970).

3 Veldonderzoek

Booronderzoek: methode

- *positie boringen*: min of meer regelmatig verdeeld over het niet-bebouwde gedeelte van het plangebied.
- *gebruikt boormateriaal*: gutsboor \varnothing 3 cm, Edelmanboor \varnothing 7 cm en Riversideboor \varnothing 7 cm.
- *totaal aantal boringen*: 10
- *minimaal geboorde diepte*: 0,5 m -Mv (boring 1, als gevolg van ondoordringbaar puin).
- *maximaal geboorde diepte*: 3,6 m -Mv
- *boorbeschrijvingen*: lithologisch conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989).
- *X-/Y-coördinaten boringen gemeten met*: meetlint

Booronderzoek: resultaten

Beschrijving laagopeenvolging (lithologisch) en interpretatie (lithogenetisch): de laagopeenvolging is van boven naar beneden als volgt. De toplaag bestaat uit recente opgebrachte grond die qua samenstelling sterk variabel is. Soms bestaat deze uit lichtgrijs tot grijsbruin, zwak siltig tot kleiig, matig humeus, matig fijn zand met fragmenten bouwpuin, dan weer uit bruingrijs tot grijsbruine, matig siltige tot matig zandige, matig humeuze klei met fragmenten bouwpuin en steenkool (stadslaag). Deze laag opgebrachte grond is 2,05 tot meer dan 2,8 m dik. In boring 2 is onder deze laag op 2,5 m -Mv een (mogelijk) natuurlijke laag grijze, matig siltige klei met veel hout aangetroffen. Op 2,95 m -Mv gaat dit over in een zeker natuurlijke laag grijsbruine, matig siltige, matig humeuze klei met enkele zandlagen en weinig hout. Tenslotte bevindt zich op 3,3 m -Mv een laag lichtgrijs, matig siltig, matig grof zand met enkele detrituslagen, schelpengruis en een spoor hout. Dit natuurlijke pakket maakt waarschijnlijk deel uit van een (rest)geulafzetting. In boring 9 bevindt zich onder de opgebrachte grond op 2,35 m -Mv een natuurlijke laag bruine, mineraalarme, compacte detritusgyttja met enkele klei- en zandlagen. Dit is waarschijnlijk ook een (rest)geulafzetting. In de boringen 1 (ondoor-dringbaar puin) en 3 t/m 7 is de natuurlijke ondergrond niet waargenomen.

In de boringen 7, 8 en 10 is onder de opgebrachte grond een archeologische laag waargenomen. In boring 7 is op 2,3 -Mv een 0,4 m dikke, groenbruine mestlaag (naar onder toe iets kleiiger) met fijne strootjes en haartjes aangetroffen. Het betreft mogelijk de resten van een mestvaalt, stalbodem of demping/ophoging. Op 2,7 m -Mv gaat de mestlaag waarschijnlijk over in een zandlaag (de boor loopt op die diepte leeg). In boring 8 bevindt zich op 2,3 m -Mv een 0,1 m dikke laag bruingrijze, matig zandige, matig humeuze klei met strootjes, een enkel fragment onverbrand bot, 16e en/of 17e eeuws aardewerk en bouwpuin. Dit is mogelijk een 16e en/of 17e eeuwse bewonings-/ophogingslaag. Op 2,4 m -Mv bevindt zich een 0,1 m dikke strolaag, waarin een gesmede spijker is aangetroffen. Op 2,5 m -Mv ligt een laag bruingrijs, zwak siltig, matig grof zand met schelpengruis, baksteenpuin en mortel. Dit is mogelijk een vloer van een stal uit dezelfde periode. Op 3,15 m -Mv ligt een natuurlijk laag groengrijze, zwak siltige, matig humeuze klei met een spoor plantenresten. In boring 10 bevindt zich op 2,05 m -Mv een natuurlijke laag bruin, sterk siltig, matig fijn zand met schelpengruis en klei- en detrituslaagjes. In deze (rest)geulafzetting komen verspoelde archeologische resten voor: houtskool, onverbrand bot en bouwpuin. Het betreft waarschijnlijk de periferie/verspoelde randzone van een erf. Vanaf 2,6 m -Mv is deze laag ondoor-dringbaar als gevolg van een stuk hout of boomstronk.

In de boringen 7, 8 en 10 bevindt zich tussen 2,3 en 3,15 m -Mv een archeologische laag (zie figuur 1, centrumcoördinaten 176.740/539.650; ARCHIS-vondstmeldingsnummer 402960). Mogelijkerwijs betreft het een met mest, klei

en stro opgehoogd erf of stalgedeelte met de oostelijke verspoelde periferie daarvan. Op basis van 2 in deze archeologische laag gevonden aardewerkscherven (1 scherf steengoed met zoutglazuur en 1 scherf witbakkend met groene loodglazuur) is deze gedateerd in de 16e en/of 17e eeuw. Op basis van de aanwezigheid van mest en onverbrand bot en de aanwezigheid van een minimaal 2,3 m dikke, afdekkende laag opgebrachte grond wordt verwacht dat de kwaliteit van het op de vindplaats aanwezige organisch materiaal goed is: onder slechte conserveringsomstandigheden blijven mest en onverbrand bot namelijk niet bewaard.

In de overige boringen zijn geen aanwijzingen gevonden die duiden op aanwezigheid van een archeologische vindplaats.

4 Conclusies en aanbevelingen

Conclusies

In de boringen 7, 8 en 10 bevindt zich onder een laag opgebrachte grond tussen 2,3 en 3,15 m -Mv een archeologische laag uit de 16e en/of 17e eeuw. Mogelijkerwijs betreft het een met mest, klei en stro opgehoogd erf of stalgedeelte met de oostelijke verspoelde periferie daarvan.

Aanbevelingen

Om vast te kunnen stellen wat de werkelijke omvang binnen het plangebied, aard, diepteligging, kwaliteit (gaafheid en conservering) en datering van de vindplaats is, dient archeologisch vervolgonderzoek in de vorm van proefsleuven plaats te vinden. Voorgesteld wordt om deze aanbeveling tot vervolgonderzoek voor te leggen aan de gemeente en de provinciaal archeoloog, zodat door hen in onderling overleg vastgesteld kan worden of een nadere documentatie van deze vindplaats noodzakelijk geacht wordt.

- *contactpersoon overheid:* dr. G.J. de Langen, provinciaal archeoloog Fryslân, tel. 058-2925487.
- *contactpersoon RAAP:* drs. H.W. Veenstra, tel. 0512-589140.

Literatuur

- Brinkkemper, O., e.a. (redactie)**, 1998. *Handboek ROB-specificaties*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.
- Eekhoff, W.**, 1852. *Nieuwe atlas van de provincie Friesland*. Leeuwarden.
- Nederlands Normalisatie-instituut**, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.
- Schotanus à Sterringa, B.**, 1718. *Uitbeelding der heerlijkheit Friesland; zoo in't algemeen, als in haare xxx bijzondere grietenijen*. François Halma, Ljouwert.
- Stiboka**, 1970. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Blad 15 West (gedeeltelijk) Staveren en 15 Oost Staveren*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.
- Wolters-Noordhoff Atlasproducties**, 1991. *Grote Provincie Atlas Friesland, schaal 1:25.000*. Wolters-Noordhoff Atlasproducties, Groningen.
- Wolters-Noordhoff Atlasproducties**, 1992. *Grote Historische Provincie Atlas, schaal 1:25.000: Friesland 1853-1856*. Wolters-Noordhoff Atlasproducties, Groningen.

Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen

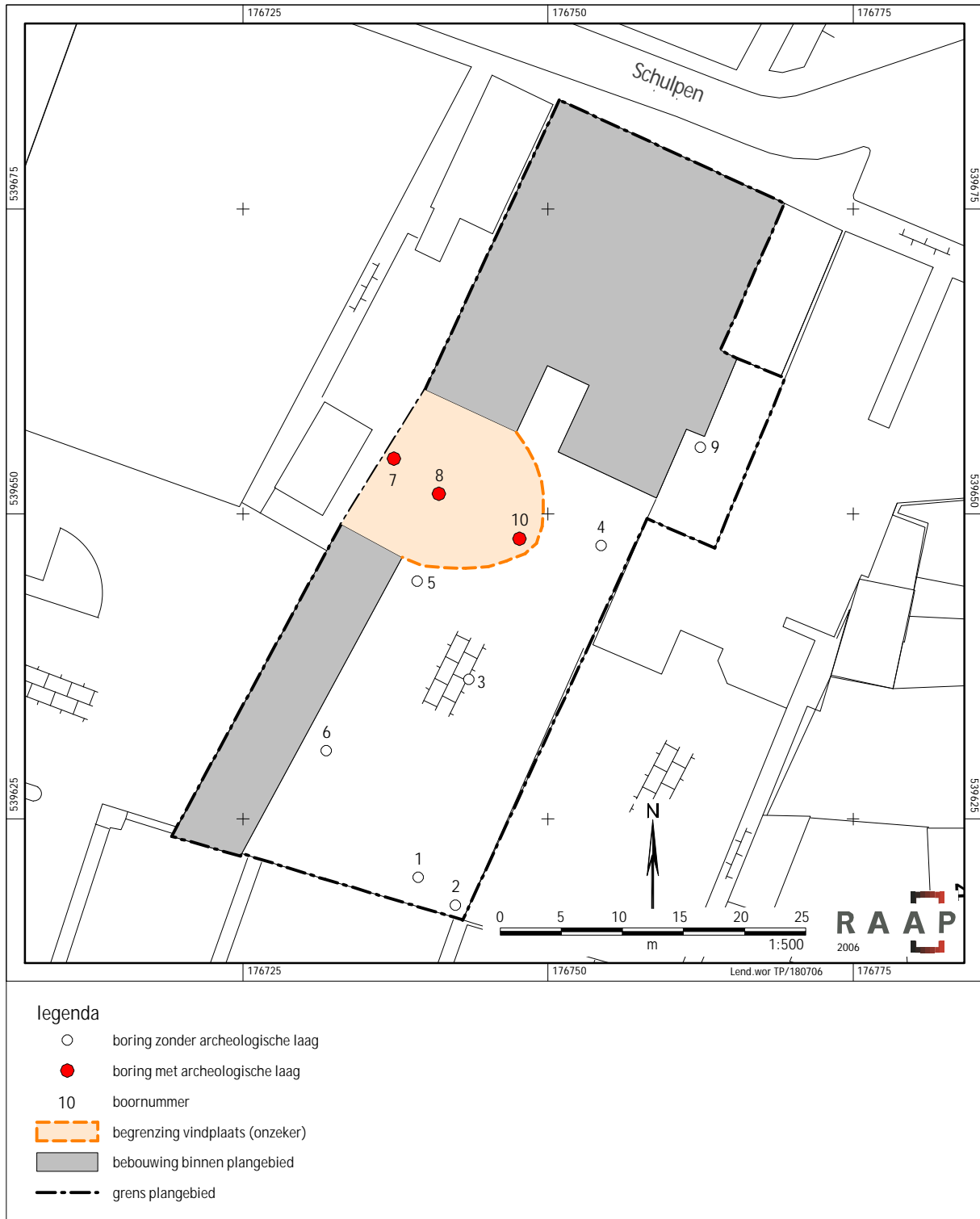
Figuur 1. Resultaten onderzoek.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Bijlage 1. Boorbeschrijvingen.

Periode	Datering			
Nieuwe tijd	1500	-	heden	
Late Middeleeuwen	1050	-	1500	na Chr.
Vroege Middeleeuwen	450	-	1050	na Chr.
Romeinse tijd	12 voor	-	450	na Chr.
IJzertijd	800	-	12	voor Chr.
Bronstijd	2000	-	800	voor Chr.
Neolithicum (nieuwe steentijd)	5300	-	2000	voor Chr.
Mesolithicum (midden steentijd)	8800	-	4900	voor Chr.
Paleolithicum (oude steentijd)	300.000	-	8800	voor Chr.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

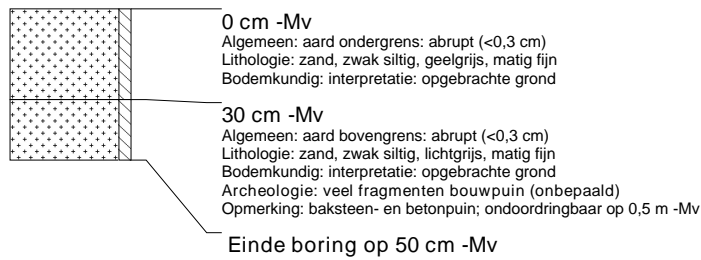

Figuur 1. Resultaten onderzoek.

Bijlage 1: Boorbeschrijvingen

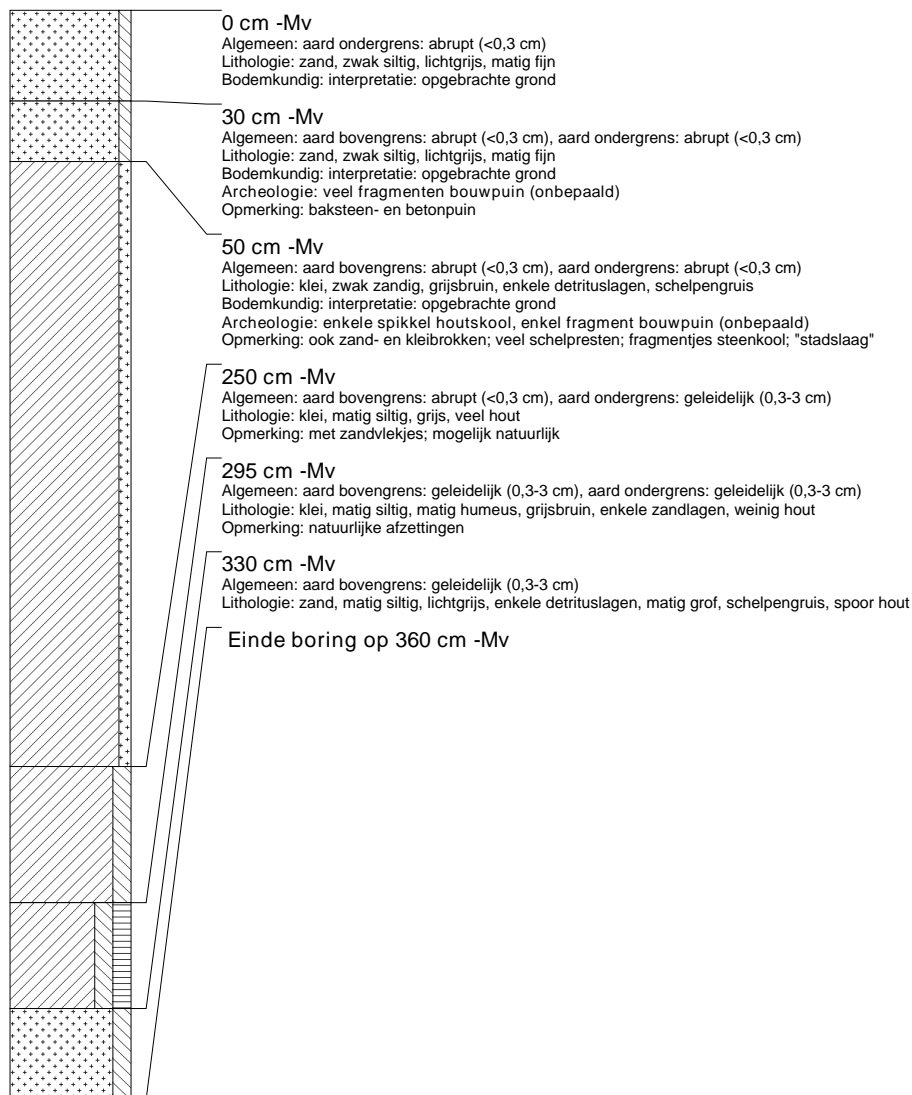
boring: LEND-1

beschrijver: HV/GA, datum: 10-7-2006, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - waardering, landgebruik: verhard, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Fryslân, gemeente: Lemsterland, plaatsnaam: Lemmer, opdrachtgever: Residence De Wildeman B.V., uitvoerder: RAAP Noord

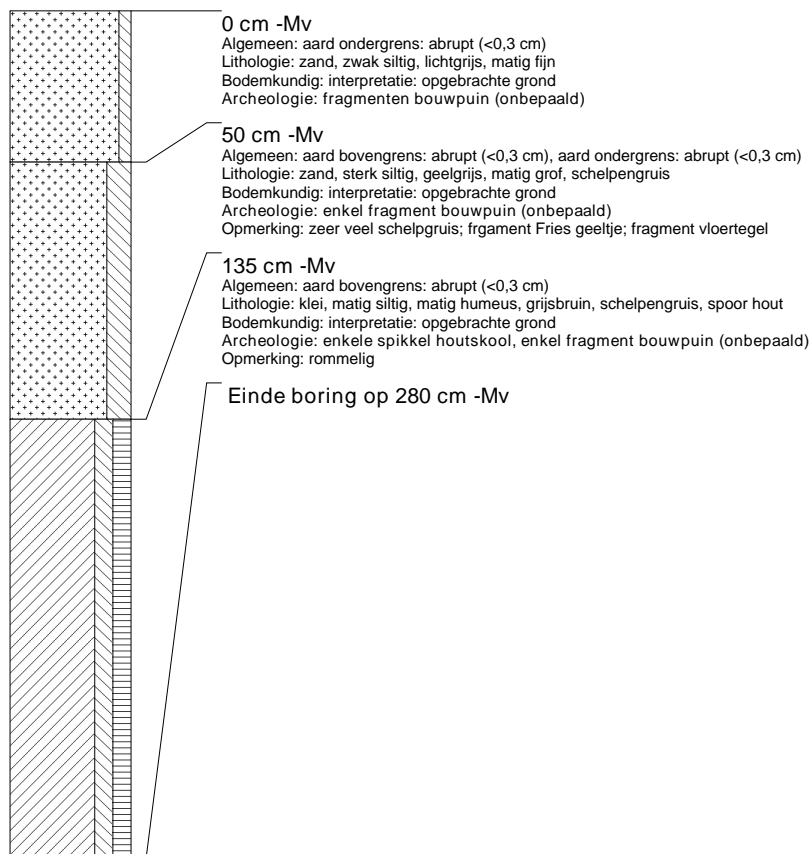
boring: LEND-2

beschrijver: HV/GA, datum: 10-7-2006, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - waardering, landgebruik: verhard, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Fryslân, gemeente: Lemsterland, plaatsnaam: Lemmer, opdrachtgever: Residence De Wildeman B.V., uitvoerder: RAAP Noord

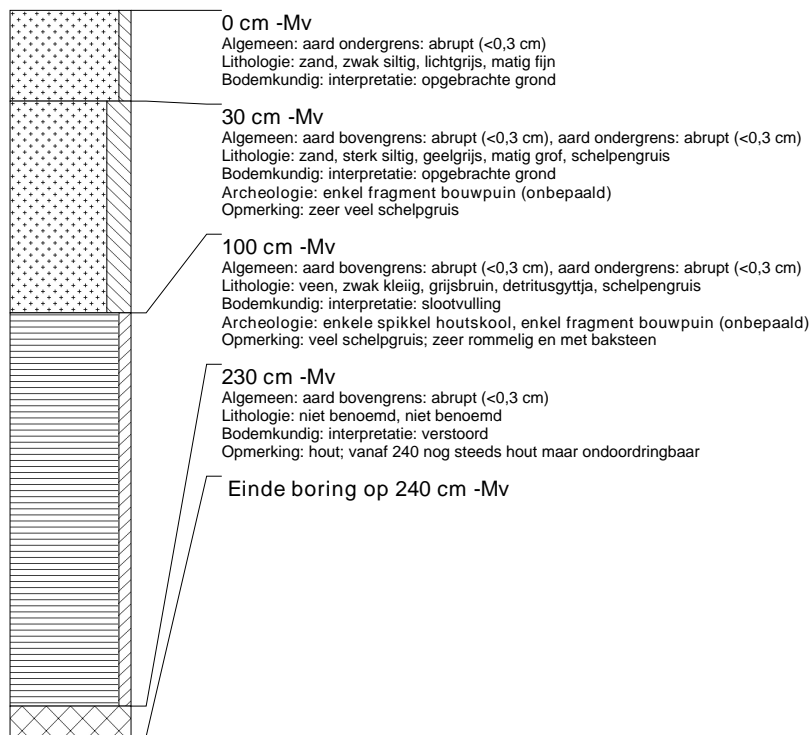
boring: LEND-3

beschrijver: HV/GA, datum: 10-7-2006, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - waardering, landgebruik: verhard, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Fryslân, gemeente: Lemsterland, plaatsnaam: Lemmer, opdrachtgever: Residence De Wildeman B.V., uitvoerder: RAAP Noord

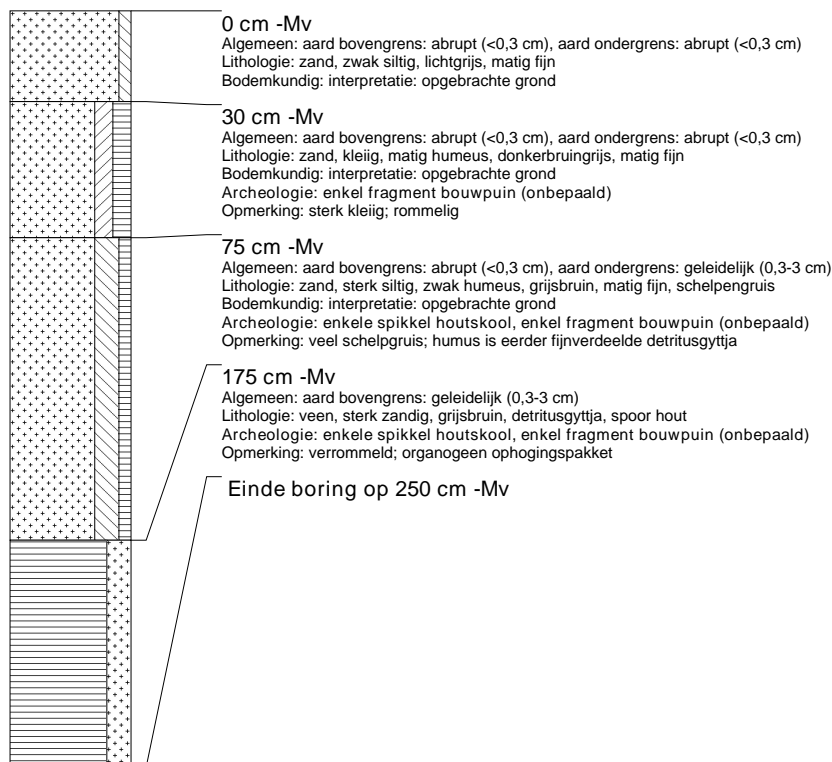
boring: LEND-4

beschrijver: HV/GA, datum: 10-7-2006, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - waardering, landgebruik: verhard, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Fryslân, gemeente: Lemsterland, plaatsnaam: Lemmer, opdrachtgever: Residence De Wildeman B.V., uitvoerder: RAAP Noord

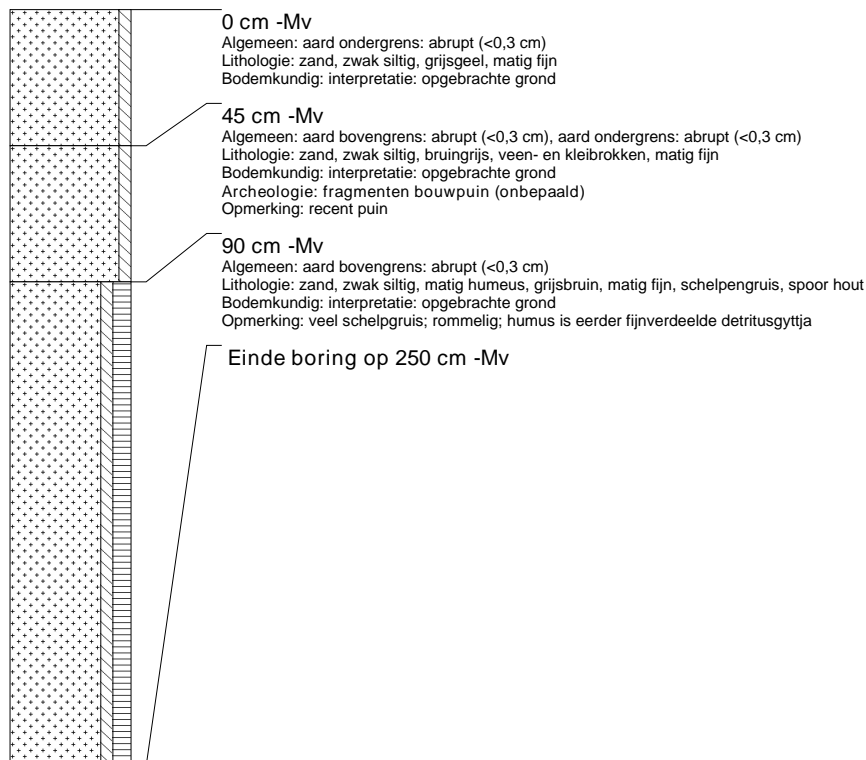
boring: LEND-5

beschrijver: HV/GA, datum: 10-7-2006, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - waardering, landgebruik: verhard, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Fryslân, gemeente: Lemsterland, plaatsnaam: Lemmer, opdrachtgever: Residence De Wildeman B.V., uitvoerder: RAAP Noord

boring: LEND-6

beschrijver: HV/GA, datum: 10-7-2006, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - waardering, landgebruik: verhard, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Fryslân, gemeente: Lemsterland, plaatsnaam: Lemmer, opdrachtgever: Residence De Wildeman B.V., uitvoerder: RAAP Noord

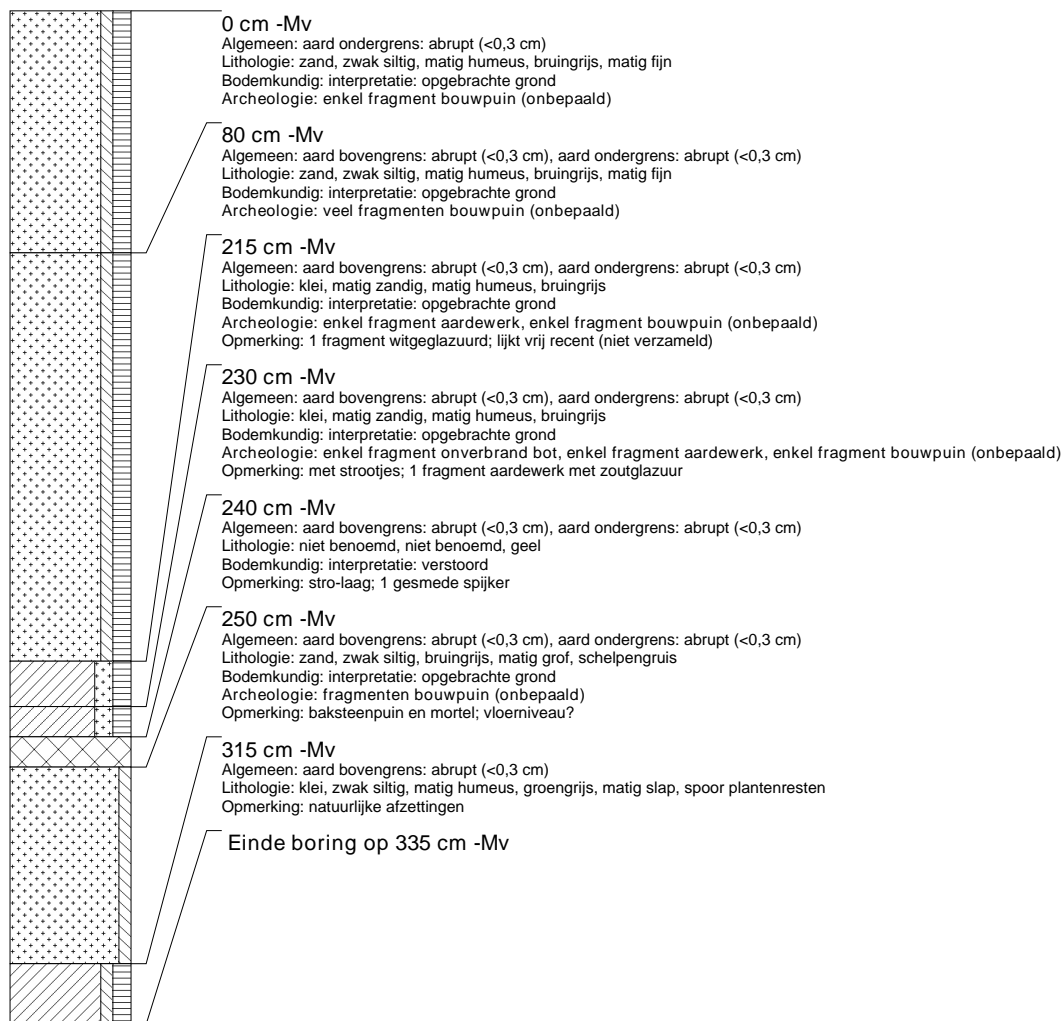
boring: LEND-7

beschrijver: HV/GA, datum: 10-7-2006, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - waardering, landgebruik: verhard, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Fryslân, gemeente: Lemsterland, plaatsnaam: Lemmer, opdrachtgever: Residence De Wildeman B.V., uitvoerder: RAAP Noord

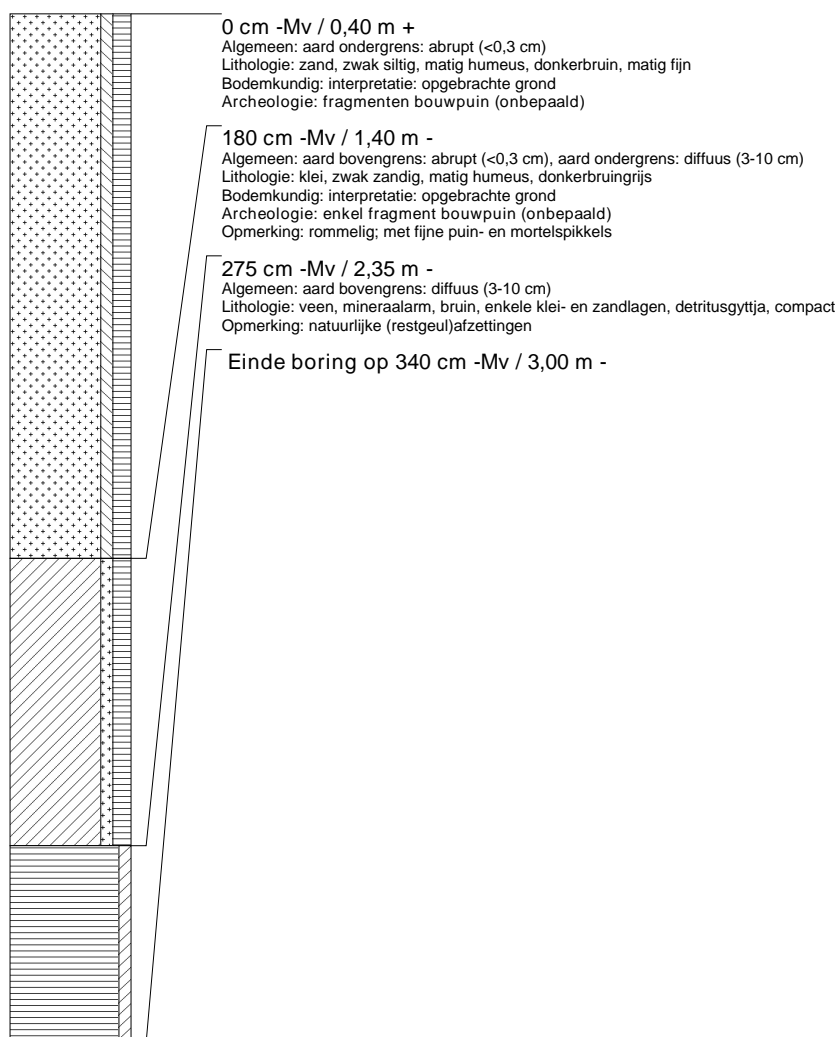
boring: LEND-8

beschrijver: HV/GA, datum: 10-7-2006, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - waardering, landgebruik: verhard, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Fryslân, gemeente: Lemsterland, plaatsnaam: Lemmer, opdrachtgever: Residence De Wildeman B.V., uitvoerder: RAAP Noord

boring: LEND-9

beschrijver: HV/GA, datum: 10-7-2006, hoogte: 0,40, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - waardering, landgebruik: verhard, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Fryslân, gemeente: Lemsterland, plaatsnaam: Lemmer, opdrachtgever: Residence De Wildeman B.V., uitvoerder: RAAP Noord

boring: LEND-10

beschrijver: HV/GA, datum: 10-7-2006, boortype: Edelman-7 en guts-3 cm, doel boring: archeologie - waardering, landgebruik: verhard, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Fryslân, gemeente: Lemsterland, plaatsnaam: Lemmer, opdrachtgever: Residence De Wildeman B.V., uitvoerder: RAAP Noord

